СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 188. Джерзі Ситі, Н. Дж., понеділок, 15-го серпня 1938. No. 188. Jersey City, N. J., Monday, August 15, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

УРЯДОВИЙ РАПОРТ РОЗКРИВАЄ СТРАШНИЙ СТАН ПІВДНЯ

ВАШИНҐТОН. — Краєва Рада Надзвичайної Потреби подала президентові Рузвелтові звіт зо свого довшого розгляду економічних умовин південних стейтів. Рапорт вважає економічний стан півдня найважнішим економічним питанням краю.

Рапорт обіймає 60 сторін. Дослід був зроблений майже виключно людьми з південних стейтів. Він називає парадоксом це, що південні стейти так багато вивінувані природою, а рівночасно народ належить до найбідніших у краю. Господарка півдня терпить іще й нині від громадянської війни понад 70 літ тому. Земля знаходиться в руках людей, що господаркою самі не займаються, а управу землі відпускають у найми. Арендарі землі управляють передовсім бавовну й тютюн, дуже ризиковні ростини. Землю немилосердно визискується й виснажується. Не можучи вдержатися на півдні, все сильне населення вимандровує, лишаючи лише старих і дуже молодих. Найконечнішою потребою півдня це достарчення помешкань населенню.

ЛЮТА ВИБОРЧА БОРОТЬБА НА ПІВДНІ.

АТЛАНТА (Джорджія). — Через вискази президента Рузвелта про вибори в південних стейтах виборча боротьба в цих стейтах сильно загострилася.

Гарячкуються передовсім ті кандидати Демократичної Партії, котрих осудив у своїх промовах президент Рузвелт, як сенатор Джордж і ґубернатор Толмидж.

Републиканці собі додають топлива до жару, закидуючи Рузвелтові бажання стати диктатором.

ЗАСУДЖЕНО ДЕПУТАТА ШЕРИФА ЗА ВБИВСТВО.

САВТ ПАРИС (Мейн). — Присяжні судді в місцевім стейтовім суді признали Френсиза М. Карола, бувшого депутата шерифа, винуватим убивства д-ра Джеймса Литлфілда, за котрого вбивство 19-літній Пол Дваєр відсиджує вже досмертну вязницю.

Присяжні судді видно признали за правду факти, як їх подала прокураторія, себто, що Карол звів свою власну дочку Барбару, а коли ця дочка призналася до зведення Дваєрові, як цей захотів з нею женитись, а Дваєр сказав про це д-рові Литлфілдові, Карол убив лікаря зо страху перед розкриттям його вччинку. Вбивши теж жінку лікаря, бо вона знала про вбивство її чоловіка Каролем, Карол зложив свої злочини на Дваєра.

Признаючи Карола винуватим убивства першого ступня, присяжні поручили судові засудити його на досмертну вязницю. Суддя це зараз і зробив. Карола відведено до вязниці, в котрій Дваєр іще далі відбуває свою кару, поки йому не добудуть амнестії правильною дорогою.

СЛІДСТВО НАД НАЦІСТИЧНОЮ ПРОПАҐАНДОЮ.

ВАШИНҐТОН. — Спеціяльний конґресовий комітет для розсліду „неамериканських акцій" у Злучених Державах, на котрого чолі стоїть конґресмен Даєс, а в склад котрого входять іще конґресмени Гілі, Мейсон і Томас, почав уже переслухувати свідків.

Одним з перших свідків був спеціяльний розслідник комітету над акцією націстів у Злучених Державах. Є це уродженець Німеччини, Джан Меткальф, що вкрутився до націстичної орґанізації Бунд під іменем Гельмута Обервіндера. Він закидував націстичним орґанізаціям бажання вкрити Америку сіткою шпигунських і саботажних орґанізацій та пропаґандою серед американських німців у користь німецької держави.

Відомий націстичний журналіст Джордж Вірек дістав від комітету дозвіл виїхати до Европи під умовою, що вернеться начас на переслухання.

18 ОСІБ ЗАХОРІЛИ ВІД МОРОЗИВА.

ОЛБАНІ (Ню Йорк). — Серед 20 осіб, що були гістьми на гостині дівчат для своєї товаришки з приводу наближаючогося її весілля, захоріли 18 осіб на шкарлятину й запалення горла.

ЧУТКИ ПРО НАБЛИЖАЮЧЕСЯ ЙМЕНУВАННЯ НОВОГО АМБАСАДОРА ДО МОСКВИ.

ВАШИНҐТОН.—Кажуть, що президент Рузвелт збирається незадовго йменувати нового чоловіка на становище амбасадора в Москві, котре було опорожнене від перенесення Джозефа Дейвиса до Бельґії.

ЗАВОРУШЕННЯ В МЕКСИКУ.

МЕКСИКО. — У битві з федеральними мексиканськими військами коло міста Ляс Крусес, у стейті Ґванахвато, згинули 8 осіб, що, як кажуть, належали до шайки ґенерала Седіля. Ґенерал, що втік зо своєї фарми в стейті Сан Люіс Потосі, ще досі ховається.

ЛЕТУН ЛОМАКА ВИДУЖУЄ.

Евген Ломака, український летун, котрий 24. червня ц. р. мав пригоду з українським літаком „Україна", скоро приходить до здоровля. Ломака, який упав з літаком „Україна", не потовкся так важко, як зпочатку здавалося. Зате літак дуже ушкоджений. Літак „Україна" був власністю Союзу Гетьманців Державників, а Евген Ломака був студентом авіяційної школи, яку заложили гетьманці для українських хлопців в Америці.

В КАНАДІ БУДУТЬ БУДУВАТИ БОМБОВІ ЛІТАКИ.

Кінґслі Вудс, секретар летунства в англійському уряді, оповістив, що до Канади з Лондону виїздить окрема місія на те, щоб тут замовити більше число воєнних бомбових літаків для потреб британської армії. Навязуючи до тої вістки, торонтонські фабриканти твердять, що коли би британський уряд справді зробив тут замовлення будови літаків, то требаб наперед переорґанізувати канадійські фабрики, бо під цю пору тутешні фабрики не прилагоджені до будови бомбових літаків. Це забралоб очевидно довший час і ледви перед двома роками можнаб думати про достави перших літаків до Анґлії.

ДОПОМОГА В КАНАДІ ЗМЕНШИЛАСЯ.

З тимчасового обрахунку Нормана Роджерса, міністра праці в оставськім уряді, виходить, що в травні ц. р. на публичній допомозі знаходилися 154 тисячі дорослих осіб, які могли би працювати, колиб знайшлася для них праця. В травні 1937 року число таких безробітних виносило 214,318 душ. З того виникає, що впродовж 1938 року число безробітних зменшилося на 28 відсотків. В числі згаданих безробітних не зараховані ті фармері, які побирають допомогу через посуху в останнім році. Назагал на допомозі знаходиться 85 тисяч фармерів, яких родини нараховують 382 тисячі осіб. З повищого числа фармерів, що одержують публичну допомогу, знаходяться 330 тисяч осіб з провінції Саскачевану. Загально на публичній допомозі в ріжних катеґоріях допомоги знаходяться 961,000 осіб.

ВЕЛИКІ ВИСТАВИ ПІД ГОЛИМ НЕБОМ.

У стариннім місті Сеґедині орґанізують при участі найвизначніших мадярських і чужинних мистців великі вистави під голим небом. Вистави відбуватимуться на катедральній площі майже чотири тижні, від 23. липня до 15. серпня ц. р. Під голим небом виставлять 15 драм та опер, між якими на перше місце вибивається „Турандот" Пуччінія при участі італійських співаків з опери „Ля Скаля" в Міляні і спеціяльний концерт з творів Кодалія. Ці вистави, що відбуваються в Сеґедині вже від 8 років, стягають великі юрби закордонних туристів.

ПОШАНА ДЛЯ ТИХ, ЩО ВПАЛИ В БОЮ В ОБОРОНІ ВІТЧИНИ.

Китайці приготовляють місце під памятник для Незнаного Жовніра Китаю, що його виставлено в Ганкові, тимчасовій китайській столиці. На світлині китайський ґенерал Чен Ченґ офіціяльно починає роботи коло памятника, піднимаючи першу груду землі.

УЧИТЕЛЬ, ЩО ЗНУЩАЄТЬСЯ НАД ШКІЛЬНИМИ ДІТЬМИ.

З Перемишлянщини пишуть до „Діла": Дня 13. липня ц. р. бережанський шкільний інспектор у товаристві ще одного члена інспекторату приїхав до Унева, перемишлянського повіту, і переслухав ославленого вчителя, управителя місцевої школи, Миколу Новаковского, страшного україножера і ворога українських шкільних дітей. Про знущання того „педаґоґа" писало „Діло" вже двічі. При цій нагоді кликав інспектор кільканацять селян-родичів, які зізнали, що Новаковскі від кожної шкільної дитини побирав що року 2 зл. вписового й крім того титулом оплат за шкільне приладдя брав ту саму належність по кілька разів, так, що за 1935—7. рр. побрав від людей неправно коло 900 зл. Слід пригадати, що люди на його знущання і побої дітей скаржилися до інспектора та до кураторії, а коли і це не помогло, внесли дня 28. квітня ц. р. жалобу до міністерества освіти. Міністерство письмом з 5. липня ц. р. повідомило селян, що поручило Львівській Кураторії ту справу розглянути (яку, до речі, вже „розглядано" і ніщо з того не вийшло). Цікаво знати, чи й цим разом залишать на місці того зненавидженого цілим селом п. Новаковского. Селяни домагаються рішуче його усунення.

ТРАГЕДІЯ ПРЯШІВЩИНИ.

У Пряшівщині, найдалі на захід висуненій частині української землі живе коло 200 тисяч українського народу. Ця наша вітка є найбільше загрожена на винародовлення від словацьких шовіністів. Українські політичні та культурно-освітні орґанізації повинні всіми силами посилити працю на Пряшівщині, бо ця земля була від віків наша. Найбільше лиха є в тому, що т. зв. наші діячі на Пряшівщині є переважно русофілами.

РЕВІЗІЯ ЗА МЕТРИКАЛЬНИМИ КНИГАМИ.

Поліція з Біскович перевела ревізію метрикальних книг у парохіяльному уряді у Викотах, пов. Самбір. Ревізію перевели поліцаї, кажучи, що роблять це на приказ староства в Самборі. Шукали в метриках за назвищами, закінченими на „ський" та „ич".

НАГІНКА НА УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ ЗА КОРДОНОМ.

Українські студенти за кордоном є всі обєднані в Центральнім Союзі Українських Студентських Орґанізацій з осідком у Відні. Наша центральна студентська орґанізація проявляє дуже живу участь головно на міжнароднім терені, співпрацюючи із студентськими орґанізація інших народів. В тій своїй праці зустрічала вона все перепони, але якось давала собі раду, тимбільше, що тішилася великим авторитетом та признанням серед інших народів. Та ось останньо прийшла вістка, що нашу студентську орґанізацію на жадання польських та румунських студентських орґанізацій виключили із міжнародного союзу студентських орґанізацій. Це очевидно не перешкодить нашим студентам на дальше живо працювати.

ПОШЕСТЬ ПРИЩИЦІ ПОБОРЮЮТЬ... МАСОВИМИ РОЗСТРІЛАМИ.

У совєтській Білорусі вибухла пошесть прищиці, що десяткує і так невелике число худоби в колхозах і совхозах. Пошесть шириться нагально тому, що нема ветеринарів. Дотепер згинуло 40,000 худоби на прищицю. Большевицька влада бореться покищо з цією пошестю вишукуванням і розстрілами „ворогів народу", які нібито свідомо поширюють заразки цієї пошести. Під закидом поширювання прищиці ГПУ арештувало партійного секретаря гомельської округи, Курганова, і негайно його розстріляло. Пошесть прищиці оже теж поширитися на сумежні републики СССР.

НІМЕЧЧИНА ПЕРЕВОДИТЬ МОБІЛІЗАЦІЮ

ПАРИЖ. — Французький уряд занепокоєний тим, що Німеччина розпочала переводити на широку скалю мобілізацію військ. Кажуть, що коло 1,300,000 резервістів вона тепер покликує під зброю. Крім того в Баварії вона на воєнний зразок переводить реквізицію всіх приватних тяжких автомобілів. Над французькою і польською границею Німеччина тепер переводить величезні укріплення. Коло 300,000 робітників працюють над ними.

ПРАГА. — Чехословацький уряд поводиться спокійно в обличчі німецької мобілізації. Чеські круги є-того переконання, що Німеччина не відважиться розпочати війни. А мобілізацію вона переводить тільки на те, щоб залякати чехів і вимусити від них усе, що тільки можливе. Орґан чеської армії помістив поклик до уряду, в якому говорить, щоб уряд не пішов далі у своїх уступках судетським німцям ані на крок. Армія заявляє, що вона готова до боротьби й не боїться ворога.

ЗНОВ СТРІЛЯНИНА НА ЯПОНСЬКО-СОВЄТСЬКІЙ ГРАНИЦІ.

ТОКІЙО. — На совєтсько-японській границі, в частині Сахаліна, совєтські війська стріляли на японську пограничну комісію і пострілили двох японців. Це викликало в Японії велике негодування. В японських кругах є таке переконання, що підписане з Совєтами перемиря довго не потреває. Найвище кілька місяців. А не потреває воно тому, що совєтська далеко-східня армія не буде слухати розпорядків Москви і буде провокувати японців на власну руку. Совєти далі громадять війська на Далекому Сході. Також японці стягають великі армії з Китаю і підсувають їх до совєтських границь.

ДАЛЬШІ РОЗКОПИ В КРИЛОСІ.

ЛЬВІВ. — Розкопи старої катедри князя Осмомисла в княжому Галичі-Крилосі ведуться далі. На місці катедри тепер уже відкрито три нави. Надіються, що небавом відкриють уже саркофаґ князя Осмомисла, себто його домовину. Дотепер відкрито чимало фресок, до яких уживано таких красок: білої, жовтої, синьої, рожевої, червоної брунатної та чорної. Викопано також чимале число різьб, ковтків, печаток із старо-словянськими і грецькими написами, посуд, монет і т. п. До Крилоса приїздить чимало українських туристів. Заповів свій приїзд також станиславівський староста.

НА МАРКІЯНОВІЙ ГОРІ.

ЛЬВІВ. — Цього року на прощу до памятника Маркіяна Шашкевича на Білій Горі коло Підлися прибуло знов багато людей, коло 30,000. Та все-таки свято не випало так величаво, як плянували. Причина цього була та, що польська влада і тут примінювала супроти українців дошкулювання, не гідні культурного народу. Влада не дозволила на якінебудь точки програми поза строго релігійними. Не дозволила теж українським товариствам і орґанізаціям брати в тім святі орґаґанізовану участь. Вкінці найболючішою забороною було це, що в святі не могли брати участи люди інших повітів, крім золочівського. Поліція і „стшельци", розставлені на ріжних шляхах, „відраджували" нашим людям їхати на Білу Гору, а непослушних просто завертали. Проте людей прибуло багато. Єпископ І. Бучко виголосив проповідь, у якій говорив: „Складім присячу, та таку, щоб небо тішилося, щоб земля дрижала. Чи любиш Христа? Чи любиш Пречисту Марію? Чи любиш Україну?" — питав владика, а кількадесять-тисячна маса відповідала грімко: „Люблю". Потім усі вони разом відспівали молитву „Боже великий єдиний".

ЯПОНЦІ БОМБАРДУЮТЬ КИТАЙСЬКЕ МІСТО.

ГАНКОВ. — Японські бомбовики в числі 70 наїхали китайське місто Ганков і кинули коло 350 бомб. Наслідки цього були страшні. Багато будинків обернено в руїни, а коло тисячі людей згинуло.

ФРАНЦУЗЬКО-ІТАЛІЙСЬКІ КОЛЬКИ.

ПАРИЖ. — Французький уряд заборонив своїм громадянам виїзд до Італії, не даючи їм на виїзд віз. Зробив це французький уряд у відплату італійському урядові, який те саме зробив зо своїми громадянами, які вибиралися до Франції.

НОВІ КАРДИНАЛИ ДЛЯ ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА. — Польські ґазети обговорюють можливу зміну в складі кардиналів католицької церкви. Папа задумує склад кардиналів змінити на більш міжнародній і тому хоче йменувати більше число зпоміж чужинецьких народів. Притому для Польщі папа готовить, як запевняють польські ґазети, трьох нових кардиналів. Дотепер Польща мала двох. А по зміні мала би пятьох.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ СПРАВДІ НОВІ ШЛЯХИ?

„Шукаючи нових шляхів" називає польський журналіст Вітольд Войцеховскі свою статтю, поміщену в тижневику польської молоді „Орка на уґоже". Шукання нових шляхів заповідає щось нове, отже стаття викликує відразу зацікавлення. Зацікавлення ще збільшується, коли показується, що вона відноситься до українсько-польських відносин. Отже автор буцімто шукає нових шляхів для наладнання відносин між українцями й поляками. Отже шляхів, що їх польська суспільність повинна була вже давно пошукати.

Починає автор свою статтю, якою обіцює дивитися в майбутнє, з історії, себто поглядом назад себе. Пригадує минуле. Це одно вже мусить наповнити читача сумнівами, бо назад себе дивляться звичайно люди, що не вміють дивитися вперед. Одначе і це ще можна би проминути, якби подивитися на минуле реальними очима й бачити те, що справді було, а не те, що бачити хочеться. Автор бачить у минулому передовсім польську боротьбу за „нашу й вашу вольносць", себто бажання поляків визволити не лише Польщу, але й Україну. Він жалує, що така нагода не скоро трапиться.

Тепер, каже автор, справа українсько-польських відносин стоїть зле. З обох боків зросли впливи невідповідних чинників: з польського боку реакційних, з українського екстремних (крайніх). — Українці чомусь видвигнули постулят автономії. „Чи він реальний?" — питається автор, даючи цим нам догадатися, що не реальний; але чому саме нереальний, не сказав.

Потім він читає лекцію українцям: мовляв, треба відділити справу України від справи української меншини в Польщі. З України треба створити державу. Це буде в інтересі й Польщі. Одначе української меншини в Польщі до цеї України приєднувати не вільно. Як українці під Польщею дадуть доказ, що вони будуть поводитися супроти Польщі льояльно, себто не будуть бажати пристати до самостійної української держави, тоді вони можуть мати надію на одержання автономії під Польщею.

Отце й суть цілої статті, що, мовляв, має шукати нових шляхів наладнання відносин між поляками й українцями. Знайти в ній щонебудь нове мабуть ніхто не потрапить. Усе в ній старе, від початку до кінця. Вона так і заносить цвіллю. Чує це либонь і самий автор, бо під кінець підливає сосу, балакає проти реакції, а за щиро-демократичну думку. Та й це стара рецепта кухарів: як мясо задавнилося й завоняло, додати до нього нового сосу з гострою приправою.

І в цей спосіб повстає „новий шлях" нібито нереакційної польської молоді, щоб іще раз сказати українцям, що польська молодь теж нездібна поставити українсько-польських відносин на новий шлях.
рекреаквід-стійий

НЕРОЗВАЖНА ПОЛІТИКА

Одною з найпекучіших точок світової політики є справа судетських німців у Чехословаччині. Після світової війни сталося, що 3½ міліони німців прилучено до чехословацької республики. З народу, що панував над чехами, німці стали народом підлеглим. Всі німецькі партії в Чехословаччині були настроені вороже до прилучення до цеї держави і вимагали для себе права самоозначення. 1918—19 р. на німецьких землях Чехословаччини була деякий час „судетсько-німецька республика", яка вела збройну боротьбу проти чехів. На чолі цього руху стояли німецькі соціял-демократи під проводом Йосифа Зеліґера. Майже десять літ німці в Чехословаччині стояли в гострій опозиції упроти чехів. Проте мусіли числитися з фактами. 1926 року дійшло до згоди між німецькою селянською партією та чехословацьким урядом. Німецький „союз сільських господарів" став членом урядової більшости в чехословацькім парляменті і дістав місце в уряді. 1928 року досягнено порозуміння між найбільшою тоді серед чехословацьких німців партією соціял-демократичною та чехословацькими соціял - демократами. Наслідком цьоо порозуміння був вступ німецьких соціял-демократів до уряду. Також німецька католицька партія стала урядовою партією в Чехословаччині. Лише комуністи продовжували домагатися права „на відокремлення" для німців, приналежних до Чехословаччини.

Здавалося, що дальший розвій приведе мирним і спокійним шляхом до рівноправного співжиття німців і чехів у чехословацькій державі. Та ось прийшла світова господарська кріза. В німецьких провінціях Чехословаччини була високо розвинена промисловість текстильна, скляна, залізна, вугільна і машинобудівельна. Враз це все стало від 1930 року, десятки тисяч робітників і службовців опинилися без праці й без хліба. Хоч господарська кріза не менше паралізувала була й інші краї Чехословаччини, одначе серед німецького загалу ширилася думка, що за ту крізу відповідає чехословацька держава. Нічого не помагало, що на чолі міністерства соціяльної опіки в Чехословаччині стояв у добі крізи німець д-р Чех, який старався всіми силами й засобами держави помогти німецькій безробітній людності. Всеодно йшла пропаґанда й аґітація, що тільки прилучення чехословацьких німців до Німеччини може їх вирятувати з біди.

Рух, ворожий до Чехословаччини, ще збільшився після 1933 року, коли Гітлер став канцлером у Німеччині. Серед судетських німців утворилася партія, що має поміч і вказівки з Берліну. Ця партія звалася на початку „Судетсько-німецький фронт", а пізніше дістала назву „Судетсько - німецька партія". Всі інші німецькі партії, крім соціял-демократичної, зліквідувалися, їх члени вступили в судетсько-нмецьку партію. До 1938 року Генляйн та інші провідники судетсько - німецької партії заявляли себе прихильниками демократії. Але після прилучення Австрії до Німеччини ця партія зняла з себе демократичну маску і показала своє справжнє обличчя: судетсько - німецька партія проголосила, що вона признається до „німецького світогляду", себто до гітлеризму.

Одна з прикмет гітлеризму — це ненависть до жидів. Судетсько - німецька партія почала копіювати берлінські методи боротьби з жидами. В Німеччині переслідування жидів дає деякі виоди німецьким капіталістам, бо цим способом усувається дуже активних конкурентів — жидівських купців і промисловців. Також заборона практики жидівським лікарям та адвокатам звільняє посади і місця праці для німців. Але в Чехословакії політика антисемітизму серед німців дала вже лихі наслідки для самої німецької людности. В німецьких провінціях Чехословаччини знаходяться світової слави купелеві міста: Карльсбад, Марінбад, Йоахімсталь і інші. Велика частина гостей у цих купелях — жиди. Коли заїхати серед купелевого сезону — в липні або в серпні— до Карльсбаду, то скорше почуваєш себе ніби в Бердичеві, Станиславові або в Мукачеві, ніж у німецькім місті. Всюди бувало ходять поважні фігури рабінів у блискучо чорних шатах, в ресторанах написи жидівською мовою, що тут можна дістати кошерну страву і т. д.

Розуміється, коли серед чехословацьких німців виявився протижидівський настрій, то їхні купелеві міста спустіли. Жиди не їдуть лікуватися в ті міста, де їх можуть образити і їм загрожувати. Викликавши своєю нерозважною аґітацією втечу жидівських пацієнтів із німецьких купелевих міст, провідники судетсько-німецької партії кричать тепер про „жидівський бойкот" та про „жидівську ненависть до арійців". Але голосними словами й кличами не вдається збільшити доходів німецької людности в купелевих містах, що враз утратили половину своїх відвідувачів.

Зовсім та сама картина в Чехословаччині. Жидівські фабриканти, купці і фінансісти ліквідують свої підприємства і переносяться в чеські землі. Цими днями найбагатша фірма в Чехословаччині — Печек — продала всі свої підприємства чеському тростові. У Печековій компанії працювали в більшості німецькі робітники, а в канцеляріях чехів зовсім не було, самі німці. Але протижидівська кампанія з боку німців примусила Печека до ліквідації свого бізнесу. Нові господарі чехи, очевидно, зроблять у бувших Печекових підприємствах чистку, яка не вийде на здоровля „расовим" німцям... Деякі жидівські капіталістичні підприємства в Чехословаччині, як, приміром, Печек, перейшли в чеські руки, інші закуповують анґлійці. Німецькі націоналісти кричать про жидівську невдячність. Але причини цієї „невдячности" требаб шукати деінде, а не серед жидів. Відомо, що капітал дуже чутливий на політичні зміни. Він завжди шукає безпечного місця для своєї праці. Між судетськими німцями жидівські капіталісти не почувають себе добре. Наслідок того — втеча жидівського капіталу в інші, безпечніші краї.

Т. Н.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

БЕРЛІН І ВІДЕНЬ

(2)

Ніколи з цього погляду не забуду враження, яке зробила на мене їзда підземельною залізницею, коли я в товаристві мого інформатора і провідника по Берліні — справді неструдженого **„тов. Джона"** — їхав оглядати спортову площу **„Райхсспортфельд"**, що то своїм простором величини 131 гектарів належить нині до найбільших спортових площ в усьому світі. Ми ось з моїм земляком увійшли в поїзд, весело гуторячи, і так же весело розмовляли собі за ввесь час їзди, поки не прибули на площу Олімпійських змагань. Затеж люди довкола нас — а переділів у тому ваґоні було доволі і всі були повні! — не говорили за ввесь той час майже нічого, і нам не трудно було завважати, що наша невпинна розмова, навіть коли ми говорили притишеним голосом, видавалась їм якимось дивним чи невмісним явищем. Я тому, ще заки побачив стадіон, назвав берлінську **„У-Бан"** поїздом мертвих і таки не сходив з дива, обсервуючи, як то один молодий чоловік просто не відводив від нас очей, все наново бентежений нашою розмовою і нашим сміхом, а всі інші обік нього менш-більш таксамо. І тимто я справді відітхнув повними грудьми, коли наша їзда врешті скінчилась і ми, висівши, опинилися на чудово свобідних просторах спортової области, овіяних небесними блакитами, леготами волі і запашною зеленню недалекого лісу, так, що прохід тут був справжньою насолодою.

І саме тут ми згадали чомусь словами люблячого спомину — любий, веселий Віденць.

Дійсно!

Це ось власне в атмосфері тієї холодної, страшенно серіозної мовчанки в залізниці, якою ми щойно приїхали з осердка Берліна, я порозумів ззраз неохоту віденця до суворої тверезости і здержаности берлінської людини. Бо коли ви всядете собі до будьякого трамваю чи автобусу у Відні, і то не конче такого, що як „ді лецте Бляве", вертається до Відня опівночі з винарень Ґрінцінґу або Нусдорфу, а звичайнісінького в середмісті, чи на периферії, то вам іноді здається, що ви у весело розбавленім товаристві, в якім є самі знайомі з собою люди. Але ні, не вірте; це ніякі знайомі і ніяке товариство; це зовсім чужі собі люди, які бачать себе перший раз, а проте, коли з них одно до одного заговорить, то стрінеться зараз з чемною і дружньою відповіддю, закрашеною трохи не зправила погідним гумором. Бо всяка холодна серіозність, яка не знає ні дотепу, ні злобного стусанця, ні усміху, віденцеві противна на смерть. У віденськім трамваю ось уже сам кондуктор — це перший „віцман", і хтоб там і не озвався до нього, нехай і по віденськи шліфованим „віцом", він у кожнім разі скаже ще кращого, і то в один мент, не надумуючись ні одну хвилю. І такі самі тут готові до веселої розмови здебільша і всі інші, чоловіки таксамо, як і жінки (особливож молоді віденські красуні, яких гостроси язичків навіть і не догадуєшся, дивлячися на їх захопливу, золотоволосу красу!), молодь таксамо, як і старші.

І тому у Відні і всякий масовий здвиг помітний передовсім своєю атмосферою спонтанного, гострого і все високо інтеліґентного гумору. Ви прислухайтеся тільки до принагідних окликів авдиторії на всякого роду зборах тут! Вони то в колишнім австрійськім парляменті змогли повалити неодин буджет і не одного міністра...

А в Берліні?

Ну, тут я масового здвигу населення не мав нагоди бачити ніякого; я зміг підстерігати берлінську масу тільки на променадах містом, в залізниці, в ресторанах і кавярнях. Але я сказав би, що і тут холодна здержливість берлінської людини надавала тон і настрій даному середовищі. В розкішних ресторанах і кавярнях в околі величавого своїм рухом **Курфірстендаму** ви почуваєте щось з урочистої атмосфери репрезентаційних принять. Елеґантно зодіті люди сидять поважно і церемонно при гарно вкритих столах, їдять манірно і повні достойного спокою замовлені страви і пють без особлившого поспіху і спраги вино чи пиво з чепурних чашок і стаканів. Ті, що є в товаристві дам, обмінюються з ними в рядигоди дискретно притишеними словами, поводяться з кожного погляду як джентельмени і мають для всієї салі, де сидять, і для своїх найближчих сусідів зокрема холодний погляд зовсім невтрального зацікавлення. Десь грає притім музика, але вона така притишена, що її ледви чуєш; нею ті достойні дами й джентельмени ласують з такою самою здержаною поміркованістю, з якою смакують алкоголь і нікотину. А коли я в якусь хвилю жадаю від кельнерки, щоби принесла мені пиво не в чепурнім стаканчику, а у віденськім кріґлю, то рожева дама напроти мене кидає кавалірові погляд такої ображеної достойности, що він, глянувши на мене чвертьоком, інстинктовно враз з кріслом відсувається... Та я всетаки думаю водно про те, як то іноді у Відні, в душливій своїм гамором, димом і запахом ґуляшу **„Штеґвайнґалле"**, сидиш на голій лавці — не при столі, а просто при виверненій бочці. Як тут упродовж одної години ти, при склянці тяжкою працею заслуженого пива, знайомишся з цілою ґалерією людей, з добродушними пенсіоністами і малими урядовцями, з робітниками всіх катеґорій і з артистами, від відомих імен починаючи аж ген до десператів життя і мистецтва. Як іноді чуєш тут жагучі, з цинізмом розпуки ведені розмови безталанних коханців і нещасних подруж, що при радієвій музиці і в забутті опяніння шукають хвилини останньої насолоди, поки завтра, а може ще й сьогодні, переживуть пятий акт своєї траґедії...

Дійсно, ти берлінська вродливице! Берлін і Відень це два інші, зовсім інші світи...

Д-р Остап Грицай.

На вузькій стежці в Гуцульщині над Черемошем стрінулися два впертюхи та один другому не хотів уступитися з дороги.

— Не вступлюся з дороги ніякому дуракові — каже перший.

— Але я вступлюся — відрізав другий.

Спомин.

— Бачиш, Микольцю, під цим деревом ми вперше стрінулися... Памятаєш?

— Памятаю. А там, бачу, знову якийсь необачний бідолаха жде...

З доброго тону.

— Ах, як я вас довго не бачив, пані Маріє! Як здоровля вашого чоловіка?

— Алеж я ще незамужна.

— Ага, то ваш чоловік іще собі парубочить.

О. Луговий. Автор застерігає за собою всі права.

ЗА УКРАЇНУ

(ВІРА БАБЕНКО)

Повість із часів революції і повстанської війни у Великій Україні. (В двох частинах).

Частина друга

51)

І червоноармійці і малпюк неприязно споглядали на мовчазного артилериста. Але той, заглиблений у себе, не звертав на них уваги. Неприязні їх погляди пояснював собі тим, що піхотинці з засади не люблять кінних ні артилеристів... Червоноармійці і не непокоїли його. Вони були зайняті чим іншим. Серед них, старих уже вуйків, знайшлися майстри розповідати масні анекдоти. Ваґон стрясався від вибухів їхнього реготу. Втікачі пробували їх трохи застидати, але, підняті на сміх, замовкли. Малпюк витягнув серію порноґрафічних карток, а його братія потиснулася до нього і аж заливалася, розглядаючи під брудні босяцькі завваги любителів. Далі малпюк підморгнув своїм і посунув до артилериста.

— Гей, товариш! Може хочете подивитися на фотоґрафії? Ходіть, побачите! — заохочував його по московськи.

— Мене не цікавлять такі речі — ухилився артилерист.

Червоноармійці підняли його на сміх. Кпили з його скромности. Але між ними знайшовсь, один трохи совісніший.

— Дайте йому спокій, товариші. Що кому подобається. Молодий іще, не вспів зіпсуватись — оправдував ніби артилериста.

— Ого, молодий... Знаємо ми таких святих. Як дірветься до дівчини, то... додали тут такого, що не зустрічається в літературі. — Ледве живі обоє...

Знову всі вибухнули реготом. Артилерист не стерпів.

— Як вам не сором, товариші! Таж ваших брудних теревенів слухають старі жінки, недолітки дівчата... Пошанувалиб їх!

— А вони що?... Старі знають добре ці справи, а малі нехай учаться... — розвязно, загнувши ні з цього ні з того матюка, заявив малпюк.

— А чи ви не знаєте, що радянський уряд декретом заборонив матюки і порноґрафію? — вже гостріше запитав артилерист.

— Який мені панич, „антіліґент" знайшовся! — загнувши знов трьохповерхового матюка зїздливо сказав малпюк. — Що нам декрет?! Совєтська влада то ми, народ...

— Ви не народ, а босячня... Худоба без путтям і чести! — поправив артилерист.

— А ти хто такий?—визвірився малпюк.—Я революцію робив... За совєтську владу кров проливав... Це що?... Не бачиш?... — тицьнув на свій ордер.

— Не ви одні революцію робили. Багато людей робили революцію лише для того, щоб грабувати... А хто я такий, це не вам питати! — відповів артилерист. — Ви якої частини? Куди їдете? — гостро запитав червоноармійців.

Постава артилериста викликала несподівані наслідки. Червоноармійці разом притихли: певно відчули, що це якийсь начальник. Винувато стали оправдуватися, що вони демобілізовані і їдуть додому. Та малпюк загороїжився. Коли артилерист спитав його, хто він, у відповідь вихопив з кишені револьвер і хотів стріляти. На нього кинулися товариші й він посмирнів, затиснувши зуби. Але кидав то на артилериста то на сидячу рядом перестрашену дівчину злобними вовчими поглядами.

Не вспів поїзд як слід задержатися на пристанку, як малпюк вискочив з ваґона і побіг до Чека. За кілька хвиль до ваґону вскочили кілька озброєних чекістів під проводом молодика, якого крючкуватий ніс аж надто зраджував його расу.

— Ваш документ, товаришу! — півником підскочив жидок до артилериста.

— Виж уже його бачили, як я всідав до поїзду — відповів той, силкуючися бути чемним, хоч і в нього очі запалали.

— То нічого... Прошу дати ваш документ...

Артилерист завагався, а по хвилі спокійно запитався: — А що булоб, якби я спитав ваш документ?...

— Не жартуйте, товаришу, нам ніколи, — гостро заговорив жидок. — Що, ви не знаєте хто ми?...

Поїзд тимчасом рушив. Чекісти стояли мовчки зо своїм начальником. Втікачі боязко поглядали то на червоних то на артилериста.

— Ну, — спокійно сказав артилерист — накази влади треба виконувати. — Поволі дістав документи і продовжував, перебираючи папери: — Тої посвідки, що я вже вам показував, не покажу. Ліпше подивіться на отсей документ.

Подав чекістові вчетверо зложений папір і, нахмурившись, ніби нехотя положив руку на кобур револьвера. Чекісти підозріло глянули на нього й повитягали свої револьвери.

Жидок лише глянув на підписи і печатку — зніяковів і замявся. Став виправдуватись і перепрошувати артилериста за клопіт, бо побачив підпис всесильного тоді члена реввоенради, Фрунзе. Що підпис і печатка могли бути підроблені, або коли і правдиві, то людина могла бутиж зрештою і не та, кому видана посвідка, настрашеному жидкові не прийшло на тямку. Сам підпис Фрунзе, того, після Троцького, найбільшого божка червоної армії, запаморочив чекістам голову.

— І ви, товаришу з такою відповідальною місією, відважуєтесь їхати самі, без охорони у приграничний район? — висказав своє здивування жидок. — Пограниччя кишить від бандитів.

— Це вже нехай моя голова журиться — усміхнувся артилерист з полекшею, ховаючи документи.

І червоноармійці і чекісти були переконані, що бачать перед собою якогось високого військового достойника, післаного на польську границю з таємною метою. Жидок звернув увагу на сусідку артилериста:

— А ця громадянка... Вона їде з вами?

— Так — кинув він сухо.

— Таж вона казала, що вона втікачка — вихопився один червоноармієць.

— Не всім і не скрізь можна говорити правду... — обрізав артилерист червоноармійця, а далі спитав жидка: — А скажіть, товаришу, як довго ще їхатимем до Славути? *).

— До Славути поїзд не піде. Але в Шепетівці наймете фіру. А що прикажете, товаришу, зробити з доносчиком? Він змалював мені вас, що я подумав, що ви який перебраний петлюрівець — залебизив жидок облесно.

— А, лихий його бери!... Невідомий... — зневажливо сказав артилерист. Та, зрештою, він думав прислужитися радянській владі. Ліпше підозрівати і поклопотати й десяток приятелів, ніж упустити хоч одного замаскованого ворога — додав повчально.

*) Погранична стація.

(Далі буде).

З ДНЯ

ПЕС, ЩО ГАВКАЄ, НЕ КУСАЄ.

Так говорить народня приповідка. Але є такі пси, що не лише гавкають, але й кусають. Отже ця приповідка не є на сто відсотків правдива. Бо таких псів, що гавкають і кусають, є багато.

Також є люди, які багато говорять, але мало роблять. Але є і такі, що багато говорять і багато роблять. Одним з останніх є Гітлер, коли йде про жидівські справи. Він не тільки словно виступає проти жидів, але також ділом, примінюючи до них найгостріші міри. Зате Мусоліні лиш „гавкає, але не кусає!" Бо Мусоліні ніби страшить жидів „расовою політикою", але заразом стоїть на становищі, що це є глупота переслідувати їх у брутальний спосіб і над ними знущатись.

ЩЕ Є ІНШІ ХАРАКТЕРИ.

Але ще є третього роду „собаки", які не гавкають, але кусають. А до тих третіх, не во гнів демократії кажучи, належать таки деякі демократичні краї. І це Мусоліні підглянув і з тим виїхав на денне світло. А до тих, що не гавкають, а кусають, належить ніхто інший, тільки найбільш демократичний край на світі, Швайцарія. В ній то заборонено жидам займати якийнебудь вищий державний уряд!

І хтоб то подумав, що в Швайцарії таке можливе! Таж Швайцарію загально вважали зразком національної толерантности. Таж там живуть побіч себе три народності, німці, французи й італійці, і всі вони відносяться до себе з найбільшою пошаною, всім їм вільно вживати рідної мови в урядах. У швайцарських правлінню фактично обовязують ті три мови нараз. І ось у тім „краю" національної толерантности поставились так нетолерантно до жидів і виключили їх від влади. „Гват е шейм", сказав би американець.

ЩЕ ОДНА ТАКА „СОБАКА".

Та треба сказати, що Швайцарія це не одна на світі така „собака", яка не гавкає, а кусає. Ось „Ню Йорк Таймс" з 3 серпня ц. р. приносить таку новинку, з Сальсбері, південна Родезія, в Африці: „Сильна опозиція повстала проти пропозиції британського уряду, щоб там поселити 500 жидівських родин з Австрії і Німеччини. Цю опозицію висловив провідник послів, сер Леопольд Мур. Він заявив, що коли цей плян переведено в життя, то північна Родезія, в якій хочуть поселити жидів, стане прищіпкою до Палестини. Він далі запитував, чому замісць жидів не опровадять до північної Родезії 500 британських родин. С. М. Гігінс, премієр міністрів південної Родезії, також критикував пропозицію британського уряду".

ОСЬ ТОБІ НА.

Так виглядає „жидівство" демократичних країв. Коли иде про те, щоб критикувати інших за антисемітизм, то вони це роблять з великим переконанням. Та коли мова про те, щоби поправити долю жидів власним коштом — го го, це вже „прищіпка до Палестини". А треба додати, що Родезія це багатий край, але ще майже зовсім незаселений. Він може ще помістити сто раз стільки населення, що має.

Мусоліні, обороняючи свою расову політику, кинув камінчиком і в бік Америки. Нікого з американців не булоб це заболіло, якби в тому камінчику не було ні крихітки правди. Колиж бо в ньому таки є трохи правди. А правда болить найбільше. Отож він пригадав американцям, що вони також запровадили в себе расову політику. Вони ухвалили такий еміграційний закон, на основі якого англьосаси і всі германці дістали значну перевагу перед іншими народами, а головно перед словянами, а далі перед китайцями і японцями. А то тому, що германці краще достроюються до американської раси і краще асимілюються. А цеж є расова політика.

ЩЕ ПРО „ГАВКАННЯ".

Та якби воно там не було, факт є фактом, що краще і вигідніше є кусати, не „гавкаючи". Хто кусає не „гавкаючи", того ніхто не дорікає антисемітизмом і всі вважають його за порядного чоловіка. Зате хто голосно „гавкає", то навіть коли не вкусить, усеодно назвуть його „скаженою собакою" і обсмарують так, що вода Ґенґа цього бруду з нього не змиє. Зате хто вкусить так делікатно, як от швайцарці, то тихо, ша, ніхто ні лихого словечка не скаже.

А найбільше кумедне те, що сидітимуть тихо навіть ті, яких кусали.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА. ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

ШЕВЧЕНКОВА ПРАЦЯ ДЛЯ ОСВІТИ НАРОДУ

Як Шевченко після заслання вернувся з України до Петербурга (де й помер), він покинув поезію та малюнки не забував і праці для освіти народу. Йому не дає спокою думка зорганізувати український періодичний журнал. На таку Шевченкову думку вжеж не могли не обізватися із щирою симпатією всі визначніші українці, що тоді жили у Петербурзі, як Костомарів, Куліш, Білозерський і інші. Спершу гадали журнал назвати „Хатою" і видавати під редакцією Куліша. Оначе шеф жандармів не згодився дати Кулішеві дозвіл. Тоді той журнал під назвою „Основа" став появлятися під редакцією Василя Білозерського. В „Основі" містили і Шевченкові твори.

Заки виставалися дозвіл на „Основу", щоб не гаяти часу — задумали видавати українські книжки. Така праця вимагала якоїсь організації людей. Так то повстала в Петербурзі під кінець 1859 р. т. зв. громада. Обовязком громади було збирати матеріял, упорядковування і видавання книжок. Громада збиралася що тижня у багатого щирого українця, інжиніра Федора Черненка. На тих зібраннях головною темою розмов була народня освіта, видавання книжок, або автори читали свої твори. Шевченко також брав пильну участь у літературних і видавничих працях. Це забирало йому чимало часу.

6. листопаду 1860. р. написав Шевченко листа до свого приятеля в Україні Чалого, щоб повідомив його про стан шкільництва в Україні. В листі тому м. і. каже: „В імя Боже, що робиться в наших воскресних (недільних) школах?" Тимчасом узявся Шевченко укладати шкільний буквар. Хоча тоді скрізь у Росії інтелігентні люди взялися до праці над освітою народу, то в Шевченка започаткуване старання про народню освіту ми бачимо ще багато раньше, бо в початках 1849. року. Ще тоді він перейнявся думкою, що народня освіта це перша, велика та найважніша потреба в Україні. Коли не сповнити тієї потреби, не можна дійти до духово-морального та матеріяльного добробуту. Без освіти і культура — річ неможлива. Ще більше переймається Шевченко цією високою думкою, коли став членом Кирило-методіївського товариства, яке головним завданням своєї праці поставило бути народню освіту. І до останньої години життя поет кріпко держався тієї думки і ще на кілька днів перед смертю працював над народньою освітою.

Шевченко був щирий націоналіст із широкими поглядами на національне питання. Свою національність і мову він любив над усе. Його боліло, що в Україні нема доброї національної школи, а така, яка є, „навчить усього опріч знання рідної мови".

Шевченко дуже зрадів, коли Панько Куліш видав свою „Граматку", і дивився на неї як на перший промінь світла, що блисне в народній темній масі, задавленій кріпацтвом*).

Ще більше зрадів Шевченко, коли в Україні в р.р. 1858—1860 знявся рух і праця коло недільних шкіл. Рух той справді був немалий: у такому невеликому місті як Полтава зорганізували були тоді пять недільних, дві суботні для жидів і одну щоденну школу для народу. Навіть невеликі повітові міста позаводили в себе хлопячі та дівочі недільні школи. У Кременчуці коло шкіл запопадливо працював Петро Стронін, у Хоролі Модест Димський, у Лубнях Шевич, у Херсоні Коленко Надія, в Чернигові Тризна і т. д. Ледви чи було в Україні таке місто, де не булоб недільної школи. Тоді сама собою очевидною стала потреба українських книжок і навчання українською мовою.

І зявились українські букварі, спершу Кулішева „Граматка", а потім у Полтаві О. Строніна. Стронінів буквар не вдоволяв Шевченка.

„Скажіть мені", — говорив Шевченко одному своєму знайомому — задля кого вона написана? Я не знаю задля кого, але не задля тих, кого треба навчати розуму".

Шевченко взявся укладати елементарні книжкі для народу й уложив свій „Южнорусский Букварь". Буквар той має 24 сторінки. Вміщено в ньому „Отче наш", молитву Єфрема Сирина та Символ Віри. Тому теж мусів буквар перейти дві цензури — світську та духовну. Духовна стала була противитися. Шевченко (вже дуже хорий) мусів натягти фрак і їхати до петербурського митрополита Сидора та просити його, щоб дав дозвіл. Митрополит згодився і 20 листопаду 1860 року цензура дала дозвіл друкувати буквар.

Після „Букваря" Шевченко задумав уложити й видати аритметику такоїж величини і такоїж ціни (3 копійки), як і „Буквар", потім етнографію і географію по 5 копійок, далі історію України по 10 копійок за примірник. „Як би Біг поміг отсе мале діло зробити, то велике і само зробилось би", писав він до Чалого 4. січня 1861. р.

Коли „Буквар" був надрукований, Шевченко, не виходячи вже з причини недуги з хати, взявся розсилати його по Україні. Тисячу примірників він відіслав у Полтаву до Ткаченка, щоб віддав тому, хто кермує недільними школами. Другу тисячу прислав у Київ до М. К. Чалого та написав йому: „Я і чув і читав, що митрополит Арсеній (москаль) дуже возревновав о сільських школах і жалкує, що не печатають дешевих букварів. Покажіть йому мій Буквар, і якщо вподобає, то я пришлю хоч 3,000, звичайно за гроші, бо се не моє добро, а добро наших убогих воскресних шкіл". А ті 1,000 примірників просив Чалого розпустити по повітових та по сільських школах.

Шевченко покладав таку надію на Арсенія, бо не знав, що цей москаль був запеклий обрусситель і ворог світської освіти. Про школи він ревнував тільки парохіяльні тай то більш для декорації свого піклування, а тимчасом противився і словом і ділом, щоб по селах Київщини основували світські школи. З наказу митрополита Арсенія київська консисторія видала (правда, вже після Шевченкової смерти) під ч. 5955 такий розпорядок, щоб потайки оповістити священиків, щоб вони всіма силами не давали дирекції світських шкіл заводити свої школи по селах. Священикам наказали були, щоб вони прихиляти своїх парохіян, щоб вони цуралися світських шкіл; колиж службовики міністерства основують свою школу світську в якому селі, то щоб священики та громади не давали для ніякої школи ні хати, ні книжок ні дітей.

До того треба зазначити, що Чалий не вдавався з Шевченковим букварем сам до митрополита, а поручив цю справу о. Петрові Либединцеві, людині хоч трохи і прихильній до української ідеї, одначе аж занадто вже обережній. О. Петро не пішов простою стежкою, а кинувся „політикувати"... Це довело до такого лише наслідку, що митрополит-москаль — глянув лише на Буквар і, не беручи його в руки, тільки й промовив: „А! Южно-русскій..." На цьому й кінець!

До чернигівського єпископа Філярета подав Букваря Тризна. Єпископ глянув на Буквар і сказав Тризні, що треба віддати спершу на розгляд консисторії. „Як не поверни — писав 31. січня 1862. р. Тризна до Шевченка — а від Філярета нічого не діждешся. Директор (світських шкіл) теж мнеться і каже, що Букварів в училища (школи) мало треба".

Самособою, що такі звістки про Буквар не радували хорого Шевченка. А тут ще й Куліш, як оповів Чалий, заходився іронізувати, що „Шевченко почав „Кобзарем", а скінчив „Букварем". Як відомо, Куліш із вдачі був злобною людиною, та хочби й Шевченків буквар не був підхожий з педагогічного й національно-освітнього погляду, не годилося би іронізувати над Шевченковими заходами для народньої освіти. Шевченкові спонуки всі були чисті, високо шляхотні; він ніколи не відвертався від народу, бачив його темноту та злидні; навпаки все любив нарід, все тужив і болів із долі рідного йому тугою.

*) Трохи інакше дивився на Кулішеву „Граматку" Костомарів. Він писав до Шевченка, що вона „порадувала його, та не так вона сама як думка писати для народу. Приходить час проснутися нашому людові і розумом працювати. Треба, щоб по селах учити дітвору по нашому, а на те треба того, з чого учитися.. Мені здається, що погляд Кулішів не годиться до букварів: народові треба тепер не лакоминок, а твердої, тверезої страви. Тепер нам треба граматики своєї мови, короткої історії натуральної, короткої історії та космографії, книжки про закони, наскільки вони потрібні для народу".

Та Куліш не думав обмежуватися „Граматкою". Він писав до Шевченка, щоб поробив малюнки до українських історичних дум і до своїх поезій, а „ми виріжемо ті малюнки на дереві, напечатаємо фарбами трошки ліпше від лубочних московських і продаватимемо по 2—4 шаги (1—2 копійки) і будуть вони продаватися по всіх ярмарках і наліплюватимуть їх у кожній хаті, замісць московсько - суздальського плюгавства... Я й сам би понамальовував, та у мене ті нариси не будуть такі характеристичні, як у тебе. Ти як поведеш пером, то все воно закарлючиться по художницьки..."

БАЛТИК ОГРІВАЄ ЦІЛУ ПІВНІЧНУ ЕВРОПУ.

Чому у балтійських країнах буває звичайно тепла осінь? Це цікаве питання вияснив шведський метеоролог Андерс Ангштрем, що вернувся цими днями з наукової подорожі на кораблі „Скагерак", призначеному до обсервації кліматичних змін на Балтійському морю. На думку Ангштрема, довгі і теплі осені, що панують на балтійському побережжі, спричинюють прикмети морської води, яка втягає в себе та зберігає довший час велику скількість соняшного тепла. Шведський метеоролог гадає, що тепло, яке виділяє Балтик, огріваючи надбережні країни, рівняється теплу, яке витворюється при спаленні 10 міліярдів тон вугілля річно. На весну і влітку кожний метер поверхні води абсорбує багато сотень тисяч кальорій соняшного тепла, яке виділяє потім у часі осени. Проф. Ангштрем перевів також цікаві досліди в ділянці радіоактивности соняшного проміння та спромоги води втягати в себе тепло.

Скромна.

Галюся: Як представляєш собі багатого чоловіка? Такого, який має все, чого собі бажає?

Маруся: Ні, такого, який має все те, чого я собі бажаю.

КАСОВИЙ ЗВІТ ОБЄДНАННЯ

(за липень 1938)

ПРИХІД:

З переносу	$58.91
Прихід у липні	1,288.59
Разом	$1,343.50

РОЗХІД:

а) Висилка до краю:		
1) На визвольну боротьбу	$550.00	
2) „Просвіта" у Львові	252.00	
3) Рідна Школа	125.00	
4) Інваліди	40.00	
5) Родині полк. Е. Коновальця	75.00	
6) На памятник полк. Е. Коновальця	10.00	
7) Кружок Рідної Школи в Сяноці	100.00	
8) Політичні вязні	25.00	
9) На пропаганду в Англії	50.00	
10) Матерям Біласа і Данилишина	15.00	
11) На оборону Лемківщини	10.00	
12) На видавництва	10.00	
13) Допомога українському журналістові	15.00	
14) Висилка грошей до краю	10.60	$1,287.60
б) Кошти удержання канцелярії		25.00
в) На виставу в Ню Йорку		2.00
Разом		$1,314.60

ЗІСТАВЛЕННЯ:

Прихід	$1,343.50
Розхід	1,314.60
З кінцем липня ц. р. лишається в касі	$28.90

Обєднання Укр. Організацій в Америці.

СТРІЧА ДВОХ ПРЕЗИДЕНТІВ.

Президент Злучених Держав Рузвелт витається з Хваном Д. Аросеменою, президентом Панами. На світлині видно, що президент Рузвелт сильно осмалений сонцем.

ПОДЯКА

Підписані, опечалені втратою дорогого нам Андрія Кашинського, що помер 17. липня, 1938., проживши 67 літ, і був похоронений 20. липня ц. р. з укр. кат. церкви св. верх. Апп. Петра і Павла в Спрінг Валлей, Н. Й., складаємо сердечну подяку всім тим, що своєю присутністю звеличали сумний похорон, віддаючи Покійному останню прислугу, а нас потішали в горю. Зокрема почуваємося до щирої подяки п. А. Дворакіівському, що прибув з далекої дороги, з Оборн, Н. Й., супровожати тлінні останки Покійного, а нас всіх потішати і розрадити.

Жена, діти й внуки Покійного.

СПРОСТОВАННЯ

В дописі про весілля п. Дячуків у „Свободі" зо середи, 10. серпня, було поміщено в списі жертводавців: „П. Балецький дав 1 доляра". Має бути „П. Малецький з Бруклина".

П. Малицький, секр.

„ЛІТАЮЧИЙ СВЯЩЕНИК" ВИРЯТУВАВ МІСІОНАРЯ.

О. Пол Шулте, котрого загально звуть літаючим священиком підбігунових околиць, вилетів літаком до Арктик Айленда й забрав звідти на свій літак о. Кошарда, місіонаря, що захорів небезпечно, і перевіз його до Честерфілду (Північно-західня Територія). 800-милевий перелет відбувся без пригоди.

НАЙМЕНША ПЛАТА І НАЙДОВШИЙ ТИЖДЕНЬ ПРАЦІ В ІНДУСТРІЇ

Внаслідок пропозиції президента Рузвелта, щоби покласти „підніжжя під плату і дах над годинами", обі палати конґресу приняли законопроєкти про мінімальні плати та максимальні години в американській індустрії. Саме тепер конференційний комітет з представників обох палат розглядає ті два проєкти, стараючись вирівняти їхні різниці.

Обі пропозиції мають одну ціль, себто піднести життєвий рівень через збільшення купчої сили робітників і збільшення числа занять через обмеження годин праці. Одначе є велика ріжниця в опінії відносно можливих наслідків з такого закону на економічне життя краю. Дискусія на тему плат і годин праці прибирає характер загальної дебати, даючи знаменнту нагоду довідатись про арґументи за і проти державної контролі плати і годин праці та сформувати власну опінію про це важне економічне питання.

Що говорять прихильники мінімальної плати і максимальних годин праці? Ті, що заявляються за державний закон, мовляв, для поставлення „підніжжя під плати і даху над тижнем праці", вказують на технолоґічний поступ останніми роками, котрий витворив потребу такого закону. Систематичне заступлення робітників машинами і збільшування продуктивности промовляє за обмеження годин праці, що являється одиноким способом для збільшення числа занять. Відносно мінімальної плати вони кажуть, що вона потрібна для збільшення масової купчої сили, котра може здержати хід індустрії.

Прихильники такої контролі не передбачають звихнення індустрії, бо законопроєкт говорить за ступневе підвищування рівня праці, де він незмірно низький. За проєктом палати послів, мінімальна плата за перший рік мала би бути 25 центів на годину, а максимальні години праці 44 тижнево. Другого року плати мали би бути підвищені до 30 центів на годину, а максимальний робучий тиждень 42 години. Дальше плати малиб збільшатись, а години зменшатись до 40-годинного тижня, а мінімальна плата 40 центів на годину. В теперішню пору пересічна мінімальна плата в північних стейтах виносить 55 центів на годину, а приблизно 39 центів у південних стейтах. Закон головно дотичить так звані парні варстати („свет шап") індустрії. Обчислено, що яких 850,000 робітників, головно в індустріях на півдні, скористають з приписів закону першого року. Збільшена плата принесе користь не тільки робітникам та їх родинам, але й американській індустрії, бо збільшена купча сила відчинить великий ринок на всякого роду американські товари.

Арґументи проти законних приписів відносно тижня праці і плат: Противники державного закону про мінімальну плату і максимальні години праці побоюються, що такий закон знищить власну ціль, бо зупинить хід до економічного уздоровлення. Вони кажуть, що така поправа плати і годин зарядом у Вашинґтоні може принести тільки шкідливі наслідки. Багато індустрій будуть змушені припинити або зменшити продукцію через неможливість виконування приписів закону. Першими жертвами будуть менш здібні і старі робітники: вони стратять працю, не маючи можности дістати мінімальну годинну плату.

Найбільша опозиція мінімальної плати походить з півдня. Посли конґресу з південних стейтів говорять, що південь не може спільно ділати з північчю без певного роду ріжниць плати, бо північ користає з менших оплат переобору своїх товарів. Тепер тільки три й одна третина відсотка нефахових робітників на півночі побирає менше як 40 центів на годину, тоді, коли на півдні таких робітників є 48 відсотків. Низьку плату на півдні оправдують низьким коштом прожитку і пропонують підвишку тих коштів у міру підвишки плати. Один промовець індустрії півдня заявив, що здається 9,500 з кожних 10,000 тартаків на півдні будуть змушені закритись, якщо мінімальна плата і максимальні години будуть приняті без ріжниць. Якби це сталось, то робітники підуть по допомогу, замісць дістати підвишку плати.

Інші противники покликуються на бувшу „Найру", котра буцімто вигнала з праці багато молодих та недосвідчених робітників і старих, не зовсім здібних до праці, а котра прямувала збільшити ціни через підвишку плати. Вони теж побоюються, що 40-годинний тиждень праці понизить продукцію, тобто зменшить запаси, а внаслідок того понизиться життєвий рівень.

ФЛІС.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

ЕМБРИДЖ, ПА.

На визвольну боротьбу.

На Українськім Дні, котрий відбувся в місцевім парку, українські громадяни зложили при роздаванні стяжок $15, які переслано через Обєднання на визвольну боротьбу.

Комітет укр. прав. церкви.

ОДНАКОВО ЦІКАВЕ Й ВАЖНЕ ДЛЯ ЛЕМКІВ, ЯК І ДЛЯ ІНШИХ УКРАЇНЦІВ

ХИТРИЙ ІВАН

(Народній жарт).

Знайшов раз Іван на пановім полі золоте стремено.

Приходить під суботу до Мошка й показує йому золоту кулю від стремена.

Як побачив Мошко, то мало не поцілував Івана.

— Іванцуню, маєш тут їсти, маєш вина і що тільки хочеш, а завтра порахуємося.

Набрав Іван у Мошка чого тільки хотів і пішов додому.

На другий день прибігає Мошко до Івана:

— Ну кілько тобі ще доплатити до тої золотої кулі?

— До якої кулі? Здурів жид! — відпекується Іван.

— Але ти набрав у мене товарів.

— Адже ти казав брати ще й сам давав. Яж тобі нічого за те не обіцяв.

Бачить Мошко, що не договориться з Іваном, іде до пана на скаргу.

А було це за панщини, як пан був заразом суддею.

— Іван має золоту кулю — скаржить жид. — Наїв, напив у мене й не хоче заплатити. А золоту кулю, то я сам бачив.

— Добре, каже пан, я відберу від Івана золото і сплачу тобі довг. Іди й скажи, щоб Іван прийшов з тобою до мене.

Утішений Мошко прибігає до Івана:

— Пан казав, щоб тие йшов до нього на суд.

— У чім піду? Чей же бачиш, що не маю вбрання, а самі лахмани.

— Ти не журися, я тобі позичу. Тільки ходи до пана.

Позичив Мошко Іванові вбрання й пішли до пана. Тут став захланний Мошко доказувати панові, що все золото належиться йому, бо все, що Іван тільки має в хаті, є його.

— Здурів жид! — не втерпів уже Іван. — Він іще готов сказати, що й це його убрання, що на мені, його.

— А що, може не моє? — дивується Мошко.

Бачить пан, що з жидом щось „не теє" й відсилає його додому.

Але й Іванові не вірить.

Каже йому:

— До завтра принеси золоту кулю, або дістанеш двацять пять буків.

Прийшов Іван до коршми й зажурився.

— Ну, чого ти такий сумний?—допитує Мошко.

— От якого ти мені клопоту наробив. За золоту кулю обіцяв мені пан дати двацять буків з лісу. А деж я бідний тільки фір наберу?

— Не гризися, Іване! Мені люди винні за товар, то поїдуть до лісу. А кілько хочеш за буки?

— Дай двісті злотих — каже Іван.

Мошко заплатив, а вранці пригнав двацять пять фір до пана.

— Чого хочеш? — питає пан.

— Я купив Іванові буки, прошу пана.

— Добре, дістанеш.

Як простягнули Мошка на стілець, як всипали 25 буків, то ледви зірвався і в ноги.

— А чи гиляки купив також? — питається сміючись пан.

Ні, ні, самі буки, а гиляки Іванові, холєра на нього! — кричить, утікаючи жид.

Не знає його будуччини.

Молодець приходить до славної ворожки, багатої дами. Вона питається його:

— Як бажаєте собі, щоб я поворожила вам щодо вашої будуччини — з карт, чи може на підставі гущі на дні кави?

— Я не прийшов по те, а хотів попрохати вас дозволу на подружжя з вашою донькою.

— Я не можу дати вам своєї згоди, коли я не знаю ваших плянів набудуче!

ДЛЯ ОБЛЕКШЕННЯ ПРАЦІ.

Так працює американський сенатор Артур Г. Ванденберг з Мішіґену підчас вакацій.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

Дня 20. липня 1938 р. помер у Клівленді, Огайо, на удар серця довголітній член Українського Народного Союзу і братства св. Василія Великого, відділ 364.,

ПАВЛО ЧАРКА.

Він родився в селі Дахнів, пов. Цішанів, Галичина. Був щирим патріотом і жертводавцем, за що його всі шанували і поважали. Всі члени відділу взяли участь в похороні. Прощальну промову над гробом виголосив гр. Теодор Грицей, бувший предсідник У. Н. Союзу, споминаючи заслуги небіщика й його щедрість. Показуючи на примір померлого члена, взивав тих, що ще не належать, вступати громадно до У. Н. Союзу.

Похорон відбувся 23. липня 1938 р. Тлінні останки поховано на Українськім Цвинтарі св. Петра й Павла.

Покійний лишив жінку і 3 дітей: Володимира, Анну й Стефанію.

Хай чужа прибрана земля буде легка Йому, як перо!

Іван Сподар, секр.

ТАРЗАН ПІД ВОГНЕМ.

(68)

Довший час ніхто не відзивався. Та нагло Тарзан десь далеко в нетрах зачув немов голос льва. Він почав надслухувати, а по хвилі знов закликав. Тепер лев відізвався вже зовсім виразно. Тарзан зрадів. У нього зродилась надія, що може лев Джад-бальджа знає про Дика і Дока. Тарзан наказав був йому їх стерегти.

За кілька хвилин захрустіли корчі і з них вискочив величезний лев. Тарзан відразу пізнав свого любимця. Він почав випитувати його про Дика і Дока. Та лев, немов стидаючися свого вчинку, опустив голову вниз і тим давав до пізнання, що нічого про те не знає. Він стратив слід по них тоді, коли шаліла буря. Та не був це час, щоб його за те картати.

Тарзан старався вияснити львові цілу ситуацію і шукати в нього помочи. Лев зрозумів, що вони підуть на лови, а також зрозумів по обличчі Тарзана, що цей раз це не будуть звичайні лови, тільки розшуки його хлопців. Тарзан наказав львові добре обнюхувати землю і за кожним знаком зупинятись. Після цього вони пустились у нетри.

Тимчасом дикуни далі напирали на Дока. Вони були від нього всього лиш кілька кроків. Востанне Док напняв лука і замісць каменя пустив у груди одному дикунові гостру стрілу. Він покотився вниз. Лук і стріли тепер показалися справнішими. Та тепер було пізно і за цей досвід Док міг заплатити життям. Та він думав іще рятуватись утечею.